

УДК 351.86:304(477)

Г. М. Савранська

аспірант кафедри глобалістики, євроінтеграції
та управління національною безпекою
Національної академії державного управління при Президентові України

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗРОБЛЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМ ПАРТНЕРСТВОМ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

У статті здійснено аналіз сучасного стану системи забезпечення соціальної безпеки України та обґрунтовано теоретико-методологічні засади розроблення і функціонування концептуальної моделі державного управління соціальним партнерством у контексті забезпечення соціальної безпеки. Вказана модель структурно включає системи соціально-трудова відносин, соціального партнерства, забезпечення соціальної безпеки, а також цикли формування та реалізації соціальної політики, етапи державно-регулюючого впливу на процес забезпечення соціальної безпеки.

Ключові слова: соціальна безпека, державне управління соціальним партнерством, система соціально-трудова відносин, система соціального партнерства, система забезпечення соціальної безпеки.

Постановка проблеми. Основним регулятивним інститутом у будь-якому суспільстві є держава, яка функціонально через систему управління задовольняє потреби суспільства в добробуті, інтегрованості й організованості, в забезпеченні соціального миру та безпеки. Сучасна держава, здійснюючи управлінські впливи на різні аспекти життя суспільства, має досить гнучко забезпечувати соціальну безпеку особи, суспільства і держави на основі узгодженості їхніх інтересів.

Ця обставина і визначає зв'язок загальної проблеми з найважливішими науковими та практичними завданнями удосконалення державного управління соціальним партнерством у контексті забезпечення соціальної безпеки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Державно-управлінським проблемам забезпечення соціальної безпеки України присвячено чимало наукових праць вітчизняних дослідників, а саме: В.І. Абрамова, О.Г. Афоніної, Л.А. Весельської, Г.П. Ситника, М.М. Шевченка та інших. Проте, незважаючи на значну кількість робіт, у яких досліджуються проблеми державного управління соціальною безпекою України, маємо констатувати, що сьогодні ще обмаль праць, у яких би розглядалися питання удосконалення державного управління соціальним

партнерством у контексті забезпечення соціальної безпеки України на сучасному етапі державного будівництва.

Саме тому **метою статті** є аналіз сучасного стану системи забезпечення соціальної безпеки України та обґрунтування теоретико-методологічних засад розроблення і функціонування концептуальної моделі державного управління соціальним партнерством у контексті забезпечення соціальної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Аналіз перебігу соціальних змін у період 1991–2016 рр. дозволяє констатувати, що система забезпечення соціальної безпеки України виявилася неспроможною ефективно функціонувати в умовах викликів та загроз національним інтересам у соціальній сфері й залишається остаточно не сформованою і не готовою діяти як єдина функціональна структура. Ознакою зазначеного є кволе реагування Української держави на загрози національним інтересам у соціальній сфері в сучасних умовах зростання соціальних ризиків і соціальної напруженості в суспільстві, що створює загрозливу ситуацію порушення соціального миру [1–5].

Є сенс зауважити, що головними передумовами соціального миру в українському суспільстві є формування відповідних соціально-економічних підвалин для утвердження європейських

стандартів якості життя. Для цього необхідно вирішити наступні завдання забезпечення соціальної безпеки України: підвищити рівень соціального захисту на ринку праці; підвищити життєвий рівень та подолати бідність; забезпечити соціальну підтримку вразливих верств населення; активізувати державну житлову політику; провести реформи в соціальному страхуванні і пенсійному забезпеченні; вирішити нагальні проблеми внутрішньо переміщених осіб та осіб, що постраждали від бойових дій; забезпечити соціальний захист мобілізованих осіб (учасників АТО) та функціонування механізмів їх адаптації до мирного життя; активізувати соціальне партнерство, що є основою становлення соціально-трудова відносин неконфронтаційного типу.

Зауважимо, що Українська держава вже зробила перші кроки щодо удосконалення державного управління у сфері соціальної безпеки, а саме чітко визначено національні цілі щодо перспектив європейської інтеграції, зокрема керівництво держави взяло курс на формування соціально-економічних підвалин для утвердження в країні європейських стандартів якості життя. Проте, на сьогодні залишаються невирішеними питаннями щодо організації соціального партнерства в контексті забезпечення соціальної безпеки України, а саме: відсутні передумови соціального миру; на Донбасі спостерігаються всі ознаки гуманітарної катастрофи, яка загрожує перетворитися на довготривалу або навіть хронічну.

У суспільстві можуть бути різні за рівнем соціального збурення ситуації, тобто різні соціального невдоволення, соціального протесту, які мають різний потенціал загроз соціальній безпеці людини, суспільства, держави. Тому соціальне збурення можна розглядати як індикатор, а той чи інший рівень вказаного збурення – як інтегральний вимір загроз соціальній безпеці. З метою зменшення соціальних ризиків, що спричинені неузгодженістю інтересів різних соціальних груп у сфері соціально-трудова відносин запропоновано концептуальну модель державного управління соціальним партнерством (див. рис. 1), впровадження якої у державно-управлінську практику значно підвищить ефективність системи забезпечення соціальної безпеки. Наддамо пояснення щодо визначення теоретико-методологічних засад побудови і функціонування вказаної моделі.

Держава як суб'єкт соціального партнерства є гарантом громадянських прав населення,

визначає соціальну мету розвитку країни та засоби і способи її досягнення, розробляє та реалізовує соціальну політику, є організатором і координатором соціально-трудова відносин, розробляє правові і нормативні документи, що регламентують соціально-трудова відносини, створюючи робочі місця, виступає як роботодавець. Крім того, виступаючи незалежним регулятором системи соціально-трудова відносин, держава за допомогою соціального діалогу намагається узгодити інтереси різних соціальних груп, бере участь у переговорах, консультаціях з метою розробки і реалізації економічної та соціальної політики, а також публічної політики соціального партнерства.

В Україні сьогодні концепція соціального партнерства кристалізується в нову світоглядну доктрину, що проголошує трансформацію соціуму із суспільства класової боротьби і суперництва на суспільство соціального миру і згоди, й відповідно, передбачає трансформацію системи соціально-трудова відносин. Варто зауважити, що основоположною ідеєю соціального партнерства є концепція соціальної гармонії, що передбачає узгодження інтересів різних соціальних груп, а теоретико-методологічним підґрунтям є концепція факторів виробництва, згідно з якою у створенні суспільного продукту однаково участь беруть праця, капітал і земля. Метою соціального партнерства є досягнення узгодження економічних і соціальних інтересів найманих працівників і роботодавців, відсутність конфліктів та створення ефективного механізму їх розв'язання, досягнення соціальної згоди в суспільстві, зростання продуктивності праці, забезпечення умов і можливостей економічного розвитку та науково-технічного прогресу, підвищення рівня життя людей [1–3].

Систему соціального партнерства пропонуємо представити як інтегровану систему, до складу якої входять окремі елементи – правові і організаційні норми, а також принципи соціального партнерства, на основі яких здійснюються процедури (заходи), спрямовані на забезпечення взаємодії між найманими працівниками, роботодавцями, державними органами влади та іншими інститутами в регулюванні соціально-трудова відносин на національному, регіональному рівнях та рівні підприємств. До функціональних компонентів організації соціального діалогу включимо також механізми розробки і реалізації публічної політики соціального партнерства.

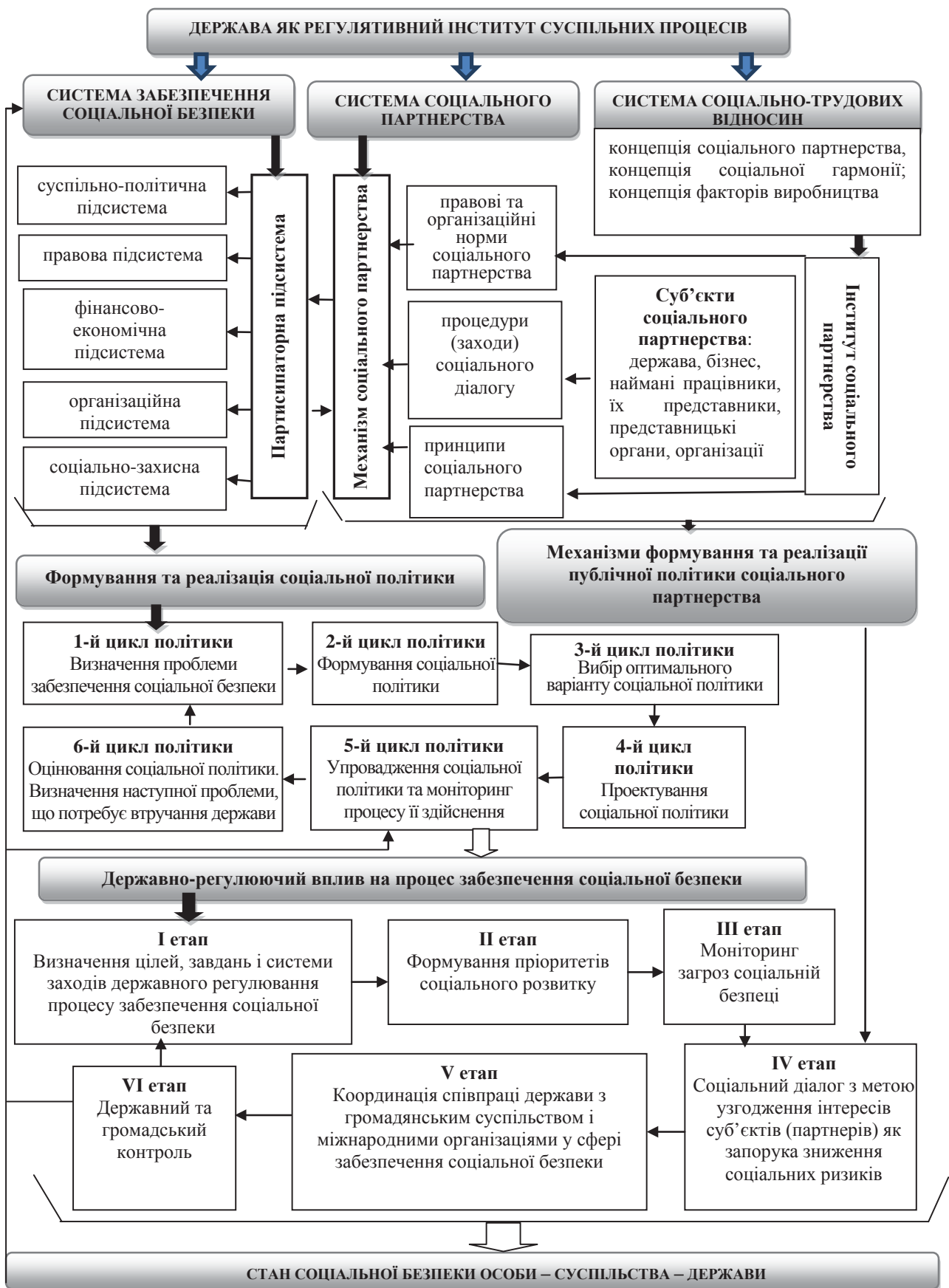

Рис. 1. Концептуальна модель державного управління соціальним партнерством у контексті забезпечення соціальної безпеки

Систему забезпечення соціальної безпеки пропонуємо представити як інтегровану систему, до складу якої входять окремі підсистеми, цикли формування та реалізації соціальної політики, етапи державно-регулюючого впливу на процес забезпечення соціальної безпеки. Суспільно-політична, правова, фінансово-економічна, організаційна, соціально-захисна підсистеми функціонують як самостійні складові системи, керовані формальними (державними) структурами, і структурно включають такі механізми: правовий, інституційний, організаційний; фінансово-економічний, інформаційно-аналітичний, науково-методичний, кадровий, механізм координації і контролю. При цьому на основі використання європейського досвіду щодо організації соціального партнерства у формуванні та реалізації напрямків і пріоритетів соціального розвитку до системи забезпечення соціальної безпеки включено партисипаторну підсистему. До структури цієї підсистеми входить механізм соціального партнерства, що забезпечує реалізацію функції неформальної самоорганізації – взаємодію між органами публічної влади, найманими працівниками, їх представниками, представницькими організаціями та органами, бізнесом, недержавними некомерційними організаціями з питань координації інтересів, пошуку компромісів, недопущення або вирішення конфліктів між ними [5]. Тобто, механізм соціального партнерства передбачає процедури колективно-договірного регулювання, його функція полягає у процедурі колективно-договірного регулювання суспільних відносин задля дотримання взаємоприйняттого балансу (компромісу) інтересів особи (громадянина), суспільства і держави з метою забезпечення соціального миру і згоди.

Формування і реалізація соціальної політики мають здійснюватись у такій послідовності: 1) визначення проблеми забезпечення соціальної безпеки (встановлення порядку денного); 2) розробка альтернативних варіантів соціальної політики (формування соціальної політики); 3) пошук шляхів розв'язання проблеми (вибір оптимального варіанту соціальної політики); 4) проектування соціальної політики; 5) упродовження соціальної політики та моніторинг процесу її здійснення; 6) оцінювання соціальної політики (визначення наступної проблеми, що потребує втручання держави).

Регулюючий вплив на процес забезпечення соціальної безпеки має здійснюватися в 6 ета-

пів, а саме: визначення цілей, завдань та системи заходів державного регулювання процесу забезпечення соціальної безпеки; формування пріоритетів соціального розвитку; моніторинг загроз соціальній безпеці; соціальний діалог з метою узгодження інтересів суб'єктів (партнерів) як запорука зниження соціальних ризиків; координація співпраці держави з громадянським суспільством і міжнародними організаціями у сфері забезпечення соціальної безпеки; державний і громадський контроль.

Моніторинг результативності соціальної політики є самостійною експертно-аналітичною процедурою, що базується на показниках (індикаторах) визначення стану соціальної безпеки (високий, задовільний, низький). Для визначення відповідних індикаторів соціальної безпеки пропонуємо встановити такі критерії: рівень захисту об'єкта соціальної безпеки (основні об'єкти захисту держави в соціальній сфері), напрям дій викликів і загроз (зовнішні та внутрішні), період дії загроз (коротко-, середньо- та довготривалі, постійні), масштаб можливих наслідків (загальнодержавний, регіональний, локальний).

Висновки і пропозиції. Проведений аналіз сучасного стану державного управління соціальним партнерством у контексті забезпечення соціальної безпеки України дозволяє зробити наступні висновки та пропозиції.

1. Система забезпечення соціальної безпеки України виявилася неспроможною ефективно функціонувати в умовах викликів та загроз національним інтересам у соціальній сфері й залишається остаточно не сформованою і не готовою діяти як єдина функціональна структура. Ознакою зазначеного є кволе реагування Української держави на загрози соціальній безпеці в сучасних умовах.

2. За умов, коли виникають реальні загрози соціальній безпеці особи, суспільства і держави, коли соціальна система втрачає стійкість, а регулюючий вплив самоорганізації є недостатнім, існує нагальна необхідність у своєчасному, твердому і цілеспрямованому державному втручанні у процес суспільного розвитку. У такій ситуації ефективною й виправданою з позиції суспільних інтересів забезпечення безпеки є перевага фактору організації над самоорганізацією. Виходячи з того, що суспільний розвиток базується на самоуправлінських чинниках і об'єктивних закономірностях, регулюючий вплив держави повинен ґрунтуватися на створенні сприятливих умов та мотивацій для

розвитку соціального партнерства з метою узгодження інтересів суб'єктів (партнерів) як запоруки зниження соціальних ризиків.

3. З метою зменшення соціальних ризиків, що спричинені неузгодженістю інтересів різних соціальних груп у сфері соціально-трудо-вих відносин, запропоновано концептуальну модель державного управління соціальним партнерством, впровадження якої у державно-управлінську практику значно підвищить ефективність системи забезпечення соціальної безпеки. Теоретико-методологічними засадами розробки і функціонування вказаної моделі є інституціоналізм, а також концепції соціально-го партнерства, соціальної гармонії, факторів виробництва, партисипаторного управління у сфері національної безпеки. Структурно модель включає системи соціально-трудо-вих відносин, соціального партнерства, забезпечення соціальної безпеки, а також цикли формування і реалізації соціальної політики, етапи державно-регулюючого впливу на процес забезпечення соціальної безпеки.

Перспективний напрямок подальших досліджень вбачається у розробці пропозицій щодо впровадження запропонованої моделі у дер-

жавно-управлінську практику забезпечення соціальної безпеки України.

Список використаної літератури:

1. Афоніна О.Г. Соціальна безпека: проблеми становлення соціального партнерства в Україні / О.Г. Афоніна // Вісник НАДУ. – 2011. – № 4. – С. 241–249.
2. Весельська Л.А. Механізми державного регулювання соціальної безпеки в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 / Л.А. Весельська ; Нац. акад. держ. упр-ня при Президентові України. – К., 2011. – 20 с.
3. Шляхи удосконалення системи державно-го управління забезпеченням національної безпеки України : [монографія] / Г.П. Ситник, В.І. Абрамов, О.Г. Бортнікова та ін. ; за ред. Г.П. Ситника, В.І. Абрамова. – К. : Майстер книг, 2012. – 536 с.
4. Шевченко М.М. Системи забезпечення національної безпеки адаптивного та креативного типів: порівняльний аналіз / М.М. Шевченко, О.С. Зозуля // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 16 – С. 125–129.
5. Савранська Г.М. Партисипаторна функція системи забезпечення соціальної безпеки / Г.М. Савранська // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 15. – С. 57–60.

Савранская Г. Н. Теоретико-методологические основы разработки и функционирования концептуальной модели государственного управления социальным партнерством в контексте обеспечения социальной безопасности Украины

В статье проведен анализ современного состояния системы обеспечения социальной безопасности Украины и обоснованы теоретико-методологические основы разработки и функционирования концептуальной модели государственного управления социальным партнерством в контексте обеспечения социальной безопасности. Указанная модель структурно включает в себя системы социально-трудовых отношений, социального партнерства, обеспечение социальной безопасности, а также циклы формирования и реализации социальной политики, этапы государственно-регулирующего воздействия на процесс обеспечения социальной безопасности.

Ключевые слова: *социальная безопасность, государственное управление социальным партнерством, система социально-трудовых отношений, система социального партнерства, система обеспечения социальной безопасности.*

Savranska G. M. Theoretical-methodological foundations of working out and functioning of conceptual model of public administration by social partnership in the context of ensuring of social security of Ukraine

In the article it is given the analysis of the current state system of ensuring of social security of Ukraine and it is grounded theoretical-methodological foundations of working out and functioning of the conceptual model of public administration by social partnership in the context of ensuring of social security. The given model structurally includes the systems of social-industrial relations, social partnership, ensuring social security and also cycles of formation and implementation of social policy, the stages of public-regulating influence on the process of ensuring of social security.

Key words: *social security, public administration by social partnership, system of social-industrial relations, social partnership system, system of ensuring of social security.*